

Vallen en opstaan

Het project 'beleidsrijk' biedt vmbo-scholen ondersteuning bij onderwijsvernieuwing. Het resultaat is, zo blijkt, actieve leerlingen en docenten die de ontwikkeling van deze leerlingen goed kunnen volgen; een volgsysteem dat helemaal is afgestemd op competenties. Bijvoorbeeld op twee scholen in Limburg.

FOTO: TON VAN DEN BORN

Klussen in de werkplaats van het Kwadrant ►

Terwijl docent Dave Vraets uitlegt wat het project 'verbreding vmbo beleidsrijk ict-groen' inhoudt voor AOC Limburg en voor hem, stormen een paar leerlingen het lokaal binnen. "Doen jullie dat nog maar eens over." Vmbo-klas 1b heeft tekenen gehad, komt nu bij agro en krijgt later op de middag Duits. Vraets vertelt ze wat de bedoeling van de les is. Wil je over een paar weken een vogelkrans maken, dan moet je weten wat dat is, waar het voor dient en wat je nodig hebt. "Zoek dat maar eens uit. Daar staat de computer, je weet de weg naar de media-theek en straks wil ik horen wat jullie hebben gevonden."

De veertien leerlingen gaan aan de slag in groepjes van twee, drie of vier. Ze lopen vanzelf tegen dingen op. Terwijl Joyce en Janine via google al op een site over vogelkransen zitten, zoekt een ander groepje nog naar een wachtwoord. "Laat ze maar een keer-tje vastlopen. Daar leren ze van." Met vallen en opstaan. Samenwerken, initiatief, aanpassingsvermogen; dat wordt vanzelf getraind op zo'n ochtend. "Ik ben een groot voorstander van deze manier van les-geven", zegt Vraets. "Maar de vertaalslag in dit project was voor ons best lastig, want de meeste lessen zijn hier vooralsnog klassikaal en frontaal." Agro is leuk, reageren de leerlingen. Een van de favoriete vakken. Ook

Joyce en Janine (beiden 12) zijn enthousiast. Ze kijken waar knaagdieren vandaan komen en hoe je ze moet verzorgen of ze maken een herfststukje. Landbouwbreed biedt dan vmbo'ers zoals deze een oriëntatie in het groen, maar uiteindelijk willen ze alletwee toch verder in de zorg.

Praatstuk

Het Kwadrant, een vmbo-school in Weert, doet ook mee aan het project. Vier groepen leerlingen, bovenbouw, zo'n vijftig in totaal, zijn er deze middag actief in een multifunctionele werkplaats. Technici werken in de fietsreparatie, de bistro-groep (verzor-

Het project

Acht scholen (naast Roermond en Weert, vmbo-scholen in Twello, Eindhoven, Gorinchem, Alkmaar, Goes en Winsum) nemen in 2003 en 2004 deel aan het project 'verbreding vmbo beleidsrijk ict-groen'. Doel was om onderwijskundige veranderingen, ondersteund door ict, op vmbo-scholen te realiseren. De link met het project ict-beleidsrijk – vergelijkbare doelstelling – zat in deelname van de school in Winsum. Ervaringen daar zijn hier ingebracht. Concreet zou er met behulp van Line en in samenwerking met ITS Nijmegen een pedagogisch didactische kernstructuur worden opgesteld, een systeem met speciale mogelijkheden voor competentiegericht onderwijs. Daarbij horen leerstoflijnen, een aanpak of een gestructureerd overzicht van door te leerling te beheersen leerstof. Deze leerstoflijnen moeten de ontwikkeling van vaardigheden, inzichten, kennis en houding aansturen. Hoewel de meeste deelnemende scholen er nog niet helemaal in geslaagd om Line in te zetten voor hun doelen, wordt geconcludeerd dat projectdoelstellingen voor een groot deel zijn gerealiseerd. Want, zo stelt de evaluatie, scholen hebben met vallen en opstaan kennis gemaakt met een pedagogisch-didactische kernstructuur en er zijn ook leerstoflijnen ontwikkeld waar de scholen mee verder kunnen.

ging) organiseert een high tea en de recrea-mensen (groen) zijn bezig met kerstversiering, waterpompen en de voorbereiding van een knuffeldag voor basisscholen. "Ze mogen dan dieren vasthouden", legt een leerling uit terwijl ze een reptiel een paar stukjes appel voedt. "Ja, ook de slang." Leerwegondersteunend onderwijs en natuurlijk leren komen hier samen. Iedereen is actief. Er worden salades gemaakt voor de verkoop en bij de receptie ontvang ik een bezoekerspasje van een leerling in het rode hesje van de vierde groep, facilitair. Ruud Wolfs, sectorleider groen, mentor en docent, legt uit hoe het project is ingevuld. Leerlingen worden gevolgd via het Line-computerprogramma. Ze merken nu nog weinig maar de bedoeling is dat uiteindelijk leerlingen en hun ouders Line kunnen gebruiken. Binnen en buiten de school.

In het Line-systeem worden gegevens per leerling opgeslagen. Wat hebben ze geleerd? Hoe hebben ze zich ontwikkeld als het gaat om sociale aspecten zoals initiatief, aanpassingsvermogen of samenwerken? Of bijvoorbeeld

in verantwoordelijkheidsgevoel en doorzettingsvermogen, taal en professionele vaardigheden? Ze beschikken zo uiteindelijk over hun eigen digitale portfolio.

"Dat volgsysteem moet voor alle docenten waar ze mee te maken hebben, toegankelijk zijn. Ze moeten er allemaal in kunnen werken. Ook avo-docenten. Dat je niet aan het eind van een periode overal de resultaten gaat ophalen, maar dat voortdurend zichtbaar is hoe een leerling vordert. Dat is dan de basis voor terugkoppeling met de leerling, een praatstuk."

Zelfvertrouwen

Natuurlijk leren, legt Wolfs uit, gaat er vanuit dat alles wat de leerling doet al goed is. Het kan hooguit beter worden. Eens in de vier of vijf weken is er een 'oogstweek'. Dan beoordelen de leerling zelf, een andere leerling en de docent gezamenlijk de vorderingen. Met Line moet het allemaal efficiënter gaan. Heel vaak, zegt Wolfs, zijn dergelijke administratieve systemen traag en complex. "Te dwingend." Line is volgens hem open en flexibel. Hoewel het van docenten wel de discipline vraagt om tijd en op de juiste plek verslag te doen van de vorderingen van een leerling.

Er zijn dan geen cijfers in te vinden. Want, "wat zegt het nu als je een 5,5 voor samenwerken hebt. Het gaat erom: wanneer samenwerken, met wie, in welke omstandigheden?" Wolfs toont de ontwikkeling van een leerling die plots een opmerkelijke daling van zelfvertrouwen vertoont. "Dan is er bijvoorbeeld thuis iets gebeurd. Dan kun je daarover praten en eventueel helpen."

De computer is in deze onderwijsaanpak een hulpmiddel. In Limburg gaan de leerlingen vandaag internet op om informatie te vinden over de vogelkranen; in Weert zit een enkeling achter het beeldscherm. Toch is ict een belangrijk element in het project. Maar dan vooral voor de docenten en met name vanwege de planning.

Nulmeting

Ton Mooij, onderzoeker bij ITS, is deskundig op het gebied van onderwijsontwikkeling en de rol van ict daarbij. ITS, een onafhankelijk instituut voor

beleidsonderzoek verbonden aan de Nijmeegse Radboud Universiteit, ontwikkelde een paar jaar geleden met de stichting Antenna Line.

Line staat voor 'learning in networked environments'. Het is een internetgebaseerd managementsysteem met mogelijkheden voor competentiegericht onderwijs, in principe bedoeld voor leerlingen, docenten, scholen en instellingen voor jeugd(gezondheids)zorg. Vorderingen van leerlingen kunnen met behulp van Line bijgehouden worden. Het is feitelijk een volg- en planningsysteem voor competentiegericht onderwijs. De intensiteit van het werk wisselt nogal, zegt hij. "Soms gaat het meer de scholen in en soms komt het meer bij de begeleiding te liggen." Hij overlegt met projectleider Marinus Kamphorst (CPS) en is medeverantwoordelijk voor de evaluaties.

Betrokken zijn naast de stuurgroep, de ondersteunende begeleiders van de landelijke pedagogische centra, één per vmbo en acht in totaal, en de betrokkenen per school, steeds twee of drie personen. Er zijn weliswaar regelmatig landelijke bijeenkomsten geweest om ervaringen uit te wisselen. Maar, zo staat in de evaluatie, een betere rolverdeling en meer afstemming bij de begeleiding had de snelheid van het project zeker bevorderd. Er zijn, aldus Mooij, bovendien veel verschillen tussen de scholen. Ze denken verschillend over de mogelijke pedagogisch-didactische uitwerking en de beoordeling en inschatting van de competenties. "Sommige scholen vinden bijvoorbeeld dat je de leerlingen volstrekt open moet ontvangen en andere kijken naar wat er al over hen bekend is." Roermond kijkt bijvoorbeeld naar competenties en niveau bij binnenkomst. Dat willen ze er vaststellen in een soort nulmeting. Die variatie is geen probleem. Je moet ook rekening houden met mogelijkheden en belangstelling van het docententeam, vindt Mooij. Zoals docenten in hun onderwijs ook rekening moeten houden met interesses van leerlingen.

Ontspannen

De streefsituatie bij AOC Limburg kenmerkt zich door een coachende docent die de leerling laat komen tot zelfstandig werken en tot samenwerken met →

FOTO: TON VAN DEN BORN

anderen. Ze moeten bijvoorbeeld leren zelf keuzes te maken en die te verantwoorden. Competenties ontwikkelen. Het vmbo in Roermond wil dit berei-

ken door het onderwijs opnieuw vorm te geven. Ict is dan een middel waarmee snel en doeltreffend een plan van aanpak voor lwoo'ers kan worden

geformuleerd. Een persoonlijke studieplanner waarmee ze ook zelf aan de slag kunnen.

Ze zouden dan bijvoorbeeld ook zelf-evaluaties kunnen doen per computer en vragen beantwoorden zoals: heb je de opdracht goed begrepen, kon je er met anderen over praten, wist je goed te vertellen wat je hebt gedaan, heb je je gestoord aan andere leerlingen en hebben jullie elkaar geholpen?

Tenminste, dat zijn toekomstbeelden. Zover is het nog niet. Wat er wel gebeurt, kan ik om me heen zien.

De Limburgse leerlingen vinden het leuk en leerzaam, zo'n les waarbij je eerst zelf dingen uitzoekt en dan met de dieren zelf of met groen aan de slag gaat. Een goede combinatie.

Vraets benadrukt dat het best wennen is als je de groep zo loslaat. Vier groepjes leerlingen die uitzwermen, bij elkaar meekijken en de mediatheek in en uit lopen. Het lokaal is slechts een ontmoetingsplek. Een paar zijn nog niet terug als de klas zich opstelt voor een groepsfoto.

Maar iedereen is bezig in een ontspannen sfeer. Net zo bij het Kwadrant.

Een paar docenten lopen rond en geven soms wat aanwijzingen of zijn gewoon beschikbaar. Er wordt hard gewerkt en zelfs voor een foto is soms eigenlijk geen tijd. Mijn bezoekerspasje lever ik weer in bij de leerlingen aan de balie.

Ton van den Born

Een voorbeeld: beoordeling samenwerken

Een voorbeeld: de scores voor beoordeling van 'samenwerken'. Het Kwadrant beschikt zo ook over scorelijsten voor aanpassingsvermogen, omgaan met kritiek, initiatief nemen, omgaan met anderen, betrouwbaarheid, doorzettingsvermogen, verantwoordelijkheidsgevoel en zelfvertrouwen.

☞ 1 Je zet jezelf centraal, je neemt je eigen beslissingen en je wilt altijd alleen werken. Je voegt deeltaken zonder overleg samen.

☞ 2 Soms zet je jezelf centraal en neem je je eigen beslissingen. Je wilt het liefst alleen werken, maar je werkt soms ook samen wanneer het niet anders kan.

☞ 3 Wanneer anderen aan je vragen samen te werken doe je dit wel, maar je vindt het niet zo belangrijk. In een groep val je niet erg op.

☞ 4 Je staat regelmatig open voor ideeën van anderen en betreft de hele groep erbij. Je zegt soms 'ik hoor je niet, maar wat vind jij ervan'. Je voegt deeltaken meestal in overleg samen. Je maakt regelmatig gebruik van andermans kwaliteiten.

☞ 5 Je staat open voor ideeën van anderen, je betreft de hele groep. Je zegt 'ik hoor je niet, wat vind jij ervan'. Je voegt deeltaken in overleg samen. Je maakt gebruik van andermans kwaliteiten.

(bron: Het Kwadrant, Weert)